

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/dla-mediow/komunikaty/178875,Irena-Sendlerowa-Sprawiedliwa-wsrod-Narodow-Swiata.html>
26.04.2024, 22:09

Irena Sendlerowa - Sprawiedliwa wśród Narodów Świata

Data publikacji 13.02.2023

Nie lubiła, gdy nazywano ją bohaterką. Działała sama i w Radzie Pomocy Żydom „Żegota”. Pomagała bez względu na narodowość i status społeczny potrzebujących, od profesorów uniwersytetu do biedoty. Ikona ratowania żydowskich dzieci; wiele z nich dzięki niej wyprowadzono z getta warszawskiego i ukryto w polskich rodzinach, sierocińcach i klasztorach. Wiele lat milczała na temat swojej działalności w czasie wojny. Uhonorowana tytułem Sprawiedliwej wśród Narodów Świata.

Irena Stanisława Sendlerowa z domu Krzyżanowska urodziła się 15 lutego 1910 r. w Warszawie. Jej ojciec, Stanisław Krzyżanowski, był lekarzem, działaczem Polskiej Partii Socjalistycznej. Matka, Janina z Grzybowskich, zajmowała się domem. Dzieciństwo, do siódmego roku życia, ze względu na stan zdrowia Irena spędziła w Otwocku, mającym status uzdrowiska.

Atmosfera domu rodzinnego miała duży wpływ na wybory i życie Ireny. Ojciec powadził sanatorium przeciwgruźlicze w Otwocku wśród żydowskiej biedoty: to właśnie wtedy Irena nauczyła się języka jidysz, w czasie zabawy ze swoimi rówieśnikami.

Po zdaniu matury w 1929 r. wyjechała do stolicy i rozpoczęła studia na wydziale prawa Uniwersytetu Warszawskiego, potem przeniosiła się na polonistykę. **Miała praktyki w założonym przez Janusza Korczaka Domu Sierot „Różyczka” w Wawrze. Następnie podjęła pracę w**

Irena Sendlerowa, zdjęcie z domeny publicznej

**Sekcji Pomocy Matce i Dziecku przy
Obywatelskim Komitecie Pomocy
Społecznej w dziale pomocy prawnej.**

Zajmowała się poszkodowanymi z powodu eksmisji i niepłacenia alimentów, szczególnie zaś dziećmi nieślubnymi. Po likwidacji Sekcji Sandlerowa była zatrudniona w Wydziale Opieki Społecznej Zarządu Miasta Warszawy.

Po wybuchu II wojny światowej i kapitulacji Warszawy zaangażowała się w działalność w konspiracyjnej PPS. W czasie okupacji posługiwała się pseudonimem „Jolanta”. Pełniła wtedy wiele funkcji, przekazywała m.in. pieniądze profesorom Uniwersytetu Warszawskiego, którzy znaleźli się w bardzo trudnych warunkach materialnych. Docierała do rodzin osób uwięzionych lub rozstrzelanych. Dostarczała leki i niezbędne środki sanitarne dla tych, którzy ukrywali się w lasach.

W listopadzie 1939 r. Niemcy wydali zarządzenie o zakazie udzielania pomocy rodzinom żydowskim. Sandlerowa znalazła sposób na omijanie tego przepisu. **„Kiedy hitlerowcy postanowili wymordować naród żydowski, nie mogłam na to patrzeć obojętnie”** – opowiadała. Fałszowała listy osób z polskich rodzin stale otrzymujących pomoc z Wydziału Opieki. Zimą 1940 r. załatwiła dla siebie i kilku koleżanek, m.in. dla Ireny Schultz, przepustki do getta. Wchodziły tam pod pretekstem kontroli sanitarnych i dezynfekcji. Wnosiły pieniądze, żywność, ubrania, lekarstwa oraz szczepionki przeciw tyfusowi plamistemu.

W 1942 r. była świadkiem pochodu Janusza Korczaka i żydowskich dzieci na Umschlagplatz, przed tym, jak wywieziono ich do obozu zagłady w Treblince. Gdy 4 grudnia 1942 r. powstała Rada Pomocy Żydom została kierownikiem referatu dziecięcego „Żegoty”. Pomagała rozmieszczać osierocone żydowskie dzieci w sierocińcach i klasztorach, w zakładach opiekuńczych i w polskich rodzinach. Załatwiała im fałszywe metryki urodzenia, zapewniała pomoc lekarską i finansową. **W październiku 1943 r. została aresztowana przez Gestapo, jednak „Żegocie” udało się ją uwolnić. W czasie powstania warszawskiego była sanitariuszką.** Po wojnie pracowała w administracji państwowej, w opiece społecznej. Przez długie lata jej działalność podczas okupacji niemieckiej była nieznana.

„Jeśli Talmud mówi, że ten, kto ratuje jedno życie, ratuje cały świat – to Pani Irena uratowała nie jeden, lecz dwa i pół tysiąca światów. (...) ratować dziecko – to jakby dwa razy ratować świat: realny świat dzieciństwa i potencjalny świat dorosłości, dzieci i wnuków, które się narodzą. Ratować dziecko, to ratować ciągłość pokoleń” (Jacek Leociak, Wokół książki o Irenie Sandlerowej).

W 1965 r. Irena Sandlerowa jako jedna z pierwszych osób w Polsce otrzymała Medal Sprawiedliwy wśród Narodów Świata. W latach 1963–2003 otrzymała wiele

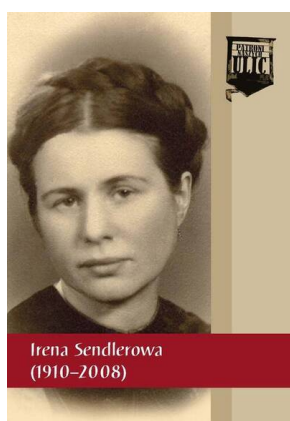
odznaczeń państwowych: Order Orła Białego, Krzyż Komandorski z Gwiazdą Orderu Odrodzenia Polski, Krzyż Komandorski Orderu Odrodzenia Polski, Złoty Krzyż Zasługi. Od 2006 r. z inicjatywy Stowarzyszenia Dzieci Holocaustu przy poparciu Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP przyznawana jest nauczycielom nagroda im. Ireny Sendlerowej „Za naprawianie Świata”. Partnerem organizacyjnym nagrody jest też Centrum Edukacji Obywatelskiej.

W latach 2007-2008 Irena Sendlerowa dwukrotnie została nominowana również do Pokojowej Nagrody Nobla. 14 marca 2007 r. Senat RP przyjął uchwałę w sprawie uhonorowania działalności Ireny Sendlerowej i Rady Pomocy Żydom Żegota. 27 stycznia 2007 r. z okazji obchodów Międzynarodowego Dnia Pamięci Ofiar Holocaustu Irena Sendlerowa powiedziała:

„Chciałabym, aby zachowała się pamięć o wielu szlachetnych ludziach, którzy narażając własne życie, ratowali żydowskich braci, a których imion nikt nie pamięta. [...] Moim marzeniem jest, aby pamięć stała się ostrzeżeniem dla świata. Oby nigdy nie powtórzył się podobny dramat ludzkości”.

Irena Sendlerowa zmarła 12 maja 2008 r. Została pochowana na cmentarzu Powązkowskim w Warszawie.

W 2014 r. IPN w ramach serii „Patroni Naszych Ulic” wydał broszurkę poświęconą Irenie Sendlerowej, którą można pobrać [z niniejszego linku](#).

Patroni Naszych Ulic -
Irena Sendlerowa

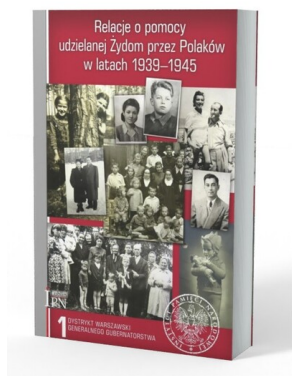
W 2022 r. w ramach centralnego projektu badawczego IPN pt. „Dzieje Żydów w Polsce i stosunki polsko-żydowskie w latach 1917-1990” ukazała się publikacja pt. „Stan badań

nad pomocą Żydom na ziemiach polskich pod okupacją niemiecką – przegląd piśmiennictwa” pod red. Tomasza Domańskiego i Alicji Gontarek. [Publikacja jest darmowa i można ją pobrać z poniższej strony.](#)

Stan badań nad
pomocą Żydom

W 2019 r. wyd. IPN opublikowało książkę pt. „Relacje o pomocy udzielanej Żydom przez Polaków w latach 1939-1945. Tom 1: Dystrykt warszawski Generalnego Gubernatorstwa” pod red. Sebastiana Piątkowskiego. [Niniejszy tytuł można nabyć w naszych księgarniach stacjonarnie lub online.](#)

Relacje o pomocy
udzielanej Żydom przez
Polaków

W 2018 r. w 75. rocznicę powołania „Żegoty” Instytut Pamięci Narodowej przygotował

wystawę pt. „Żegota». Rada Pomocy Żydom”. Rada Pomocy Żydom kryptonim „Żegota” była unikalną, tajną organizacją afiliowaną przy polskich władzach. Jej celem było ratowanie żydowskich współobywateli, masowo mordowanych przez okupanta niemieckiego w latach II wojny światowej. Ryzykując własnym życiem, cywilni konspiratorzy ocalili z zagłady co najmniej kilka tysięcy osób.

Wystawa Żegota

26 czerwca 2021 r. w miejskim parku Newark-on-Trent w Wielkiej Brytanii został odsłonięty pomnik upamiętniający Irenę Sendlerową. Fundatorem pomnika jest Instytut Pamięci Narodowej. Natomiast autorem Andrew Lilley (brytyjski rzeźbiarz, autor wielu zarówno historycznych, jak i komercyjnych rzeźb, które znajdują się w zakątkach całego świata, stworzył rzeźbę Ireny Sendlerowej zafascynowany historią jej życia). W przedsięwzięcie zaangażował się również Instytut Kultury Polskiej w Londynie odpowiadający za transport i montaż rzeźby oraz Ambasada RP w Londynie.

Pomnik Ireny Sendlerowej w Wielkiej Brytanii

W 2018 r. Instytut Pamięci Narodowej i Poczta Polska przygotowali znaczek okolicznościowy z Ireną Sendlerową.

Znaczek z Ireną Sendlerową

29 listopada 2018 r. w Łodzi odbył się finał ogólnopolskiego konkursu historycznego dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych „»Nie jestem żadną bohaterką«. Irena Sendlerowa na tle historii II wojny światowej na ziemiach polskich (1939–1945)”. Konkurs został zorganizowany przez Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Łodzi w związku z uchwałą Sejmu RP z 8 czerwca 2017 r. ustanawiającą rok 2018 Rokiem Ireny Sendlerowej.

Konkurs poświęcony Irenie Sendlerowej

Wiele materiałów, poświęconych Irenie Sendlerowej oraz Polakom ratującym Żydów, jest dostępnych w portalu IPN przystanekhistoria.pl, na innych stronach Instytutu Pamięci Narodowej oraz na kanale IPNtv:

- Artur Podgórski, [Ppor. Teodor Fabian Pajewski, żołnierz ZWZ i AK, Sprawiedliwy Wśród Narodów Świata](#)
- Rafał Drabik, [97 sprawiedliwych. Pacyfikacja Białki za pomoc ukrywającym się Żydom i jeńcom sowieckim](#)
- Martyna Grądzka-Rejak, Aleksandra Namysł, [Pomoc Żydom karana śmiercią.](#)

[Zarys niemieckich przepisów okupacyjnych na obszarze Europy](#)

- Tomasz Domański, [Kryjówki dla Żydów](#)
- Marek Gałęzowski, [Ludobójstwo niemieckie na polskich Żydach](#)
- [MATUSIA - opowieść o Sprawiedliwej \[Fabularyzowany Film Dokumentalny\]](#)

PLIKI DO POBRANIA

[Wypowiedź dr. Marcina Urynowicza o Irenie Sendler \(mp3, 4.38 MB\) 13.02.2023 09:00](#)
[Wypowiedź dr. Marcina Urynowicza o Irenie Sendler \(wav, 78.92 MB\) 13.02.2023 09:00](#)